

Jahon mamlakatlari aloqa korxonalarining xizmatlarini diversifikatsiyalashning ilg'or tajribalari

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti mustaqil izlanuvchisi

Gafurov Ravshan

Annotatsiya. Ushbu maqolada jahonning yetakchi aloqa kompaniyalari tomonidan XXI asrda xizmatlarni diversifikatsiyalash bo'yicha shakllantirilgan ilg'or tajribalar chuqur tahlil qilingan. AT&T, Verizon, Vodafone, China Mobile, Orange, NTT Group, Telefonica va Deutsche Telekom kabi kompaniyalar misolida telekommunikatsiya xizmatlarini media kontent, IoT, bulutli texnologiyalar, sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik va moliyaviy xizmatlar bilan uyg'unlashtirish orqali strategik raqobat ustunligini yaratish mexanizmlari ochib berilgan. Shuningdek, GICS (Global Industry Classification Standard) tasnifi asosida aloqa xizmatlari sektorining sanoat guruhlarini va ularning sub-industriyalari bo'yicha diversifikatsiya xaritasi ko'rsatib berilib, mazkur tizimning strategik boshqaruvdagi ahamiyati asoslab berilgan. Jahon tajribasi tahlili O'zbekiston aloqa korxonalari uchun diversifikatsiyaga asoslangan innovatsion o'sish yo'nalishlarini belgilash, xizmatlar sinergiyasini yaratish hamda “kontent + texnologiya” modeliga o'tish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Kalit so'zlar. Diversifikatsiya, telekommunikatsiya, GICS, raqamli iqtisodiyot, IoT, sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik, bulutli xizmatlar, media integratsiyasi, strategik sinergiya, global kompaniyalar tajribasi, aloqa xizmatlari bozori, transformatsiya.

XXI asrda telekommunikatsiya sohasi global miqyosda nafaqat texnologik innovatsiyalar, balki xizmatlar diversifikatsiyasi orqali ham strategik ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlangan mamlakatlardagi yetakchi aloqa korxonalari — masalan, AT&T, China Mobile yoki NTT Group — o'z faoliyatini faqat an'anaviy aloqa xizmatlari bilan cheklab qolmay, balki moliyaviy texnologiyalar, sun'iy intellekt, tarmoq xavfsizligi va raqamli infratuzilma kabi yo'nalishlarda faol kengaytirmoqda. Xususan, Vodafone Group singari kompaniyalar mobil moliya (M-Pesa), sog'liqni saqlash texnologiyalari va IoT asosidagi xizmatlar orqali turli ijtimoiy qatlamlarga mo'ljallangan yechimlar ishlab chiqmoqda, bu esa ularning barqaror raqobat ustunligini ta'minlamoqda.

Diversifikatsiya strategiyalarining eng muhim jihati — bu foydalanuvchi ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish va innovatsion xizmatlarni inson markazida shakllantirishdir. Masalan, Janubiy Koreyaning SK Telecom kompaniyasi 5G asosidagi metaverse va virtual reallik xizmatlarini nafaqat ko'ngilochar sohada, balki ta'lim va tibbiyotda ham muvaffaqiyatli joriy etib, xizmatlarni raqamli hayot tarziga moslashtirishda pionerlik qilmoqda. Shu orqali ular nafaqat texnologik ilg'orlikni, balki inson hayot sifati va qulayligini yuksaltirishni ustuvor vazifa

sifatida ko'rmqda.

Global aloqa kompaniyalari raqobatning kuchayishi, texnologik innovatsiyalar va mijozlar ehtiyojlarining o'zgarishi tufayli xizmatlarni diversifikatsiyalashga intilmoqda. Bu jarayon kompaniyalarga yangi daromad manbalarini yaratish, mijozlar bazasini kengaytirish va bozor o'zgarishlariga moslashish imkonini beradi. Masalan, AT&T va Verizon kabi kompaniyalar an'anaviy telekommunikatsiya xizmatlaridan tashqari, media, bulutli xizmatlar va IoT (Internet of Things) sohalariga sarmoya kiritmoqda.

AT&T kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalash strategiyasi doirasida 2018 yilda Time Warner kompaniyasini 85 milliard dollarga sotib oldi. Bu orqali AT&T o'zining media kontentini boyitib, HBO, CNN va Warner Bros. kabi brendlarni o'z portfeliga qo'shdi. Bu strategiya kompaniyaga o'zining 5G tarmog'ini media kontent bilan integratsiyalash imkonini berdi.

Verizon kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda 5G texnologiyasi va IoT (Internet of Things) sohalariga katta e'tibor qaratmoqda. Kompaniya 5G tarmog'ini rivojlantirish orqali sanoat, sog'liqni saqlash va avtomobilsozlik sohalarida yangi xizmatlarni taqdim etmoqda. Shuningdek, Verizon IoT platformalarini ishlab chiqish va ularni tijoratlashtirishga sarmoya kiritmoqda.

Vodafone kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda raqamli xizmatlarga o'tishga katta e'tibor qaratmoqda. Kompaniya o'zining "Digital Vodafone" strategiyasi doirasida mobil to'lovlar, bulutli xizmatlar va kiberxavfsizlik sohalariga sarmoya kiritmoqda. Bu orqali Vodafone an'anaviy telekommunikatsiya xizmatlaridan tashqari, raqamli xizmatlar orqali daromad manbalarini kengaytirmoqda.

China Mobile kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda bulutli xizmatlar va sun'iy intellekt (AI) texnologiyalariga katta e'tibor qaratmoqda. Kompaniya o'zining "Big Cloud" strategiyasi doirasida bulutli hisoblash xizmatlarini rivojlantirib, AI asosidagi xizmatlarni taqdim etmoqda. Bu orqali China Mobile raqamli transformatsiyani tezlashtirmoqda.

Fransiyaning Orange kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda kiberxavfsizlik va moliyaviy xizmatlarga e'tibor qaratmoqda. Kompaniya Orange Cyberdefense bo'limi orqali kiberxavfsizlik xizmatlarini taqdim etmoqda. Shuningdek, Orange Bank orqali mobil bank xizmatlarini rivojlantirmoqda.

Yaponiyaning NTT Group kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda raqamli transformatsiya va konsalting xizmatlariga e'tibor qaratmoqda. Kompaniya NTT Data bo'limi orqali IT konsalting, tizim integratsiyasi va raqamli echimlar xizmatlarini taqdim etmoqda. Bu orqali NTT Group an'anaviy telekommunikatsiya xizmatlaridan tashqari, IT xizmatlari orqali daromad manbalarini kengaytirmoqda.

Ispaniyaning Telefonica kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda raqamli platformalar va sun'iy intellekt (AI) texnologiyalariga e'tibor qaratmoqda. Kompaniya o'zining "Aura" sun'iy intellekt platformasi orqali mijozlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlar

taqdim etmoqda. Shuningdek, Telefonica raqamli platformalar orqali yangi daromad manbalarini yaratmoqda.

Germaniyaning Deutsche Telekom kompaniyasi xizmatlarini diversifikatsiyalashda bulutli xizmatlar va IT echimlarga e'tibor qaratmoqda. Kompaniya T-Systems bo'limi orqali korporativ mijozlarga bulutli hisoblash, IT xavfsizlik va tizim integratsiyasi xizmatlarini taqdim etmoqda. Bu orqali Deutsche Telekom an'anaviy telekommunikatsiya xizmatlaridan tashqari, IT xizmatlari orqali daromad manbalarini kengaytirmoqda.

1-rasm. Jahon sanoat tasnifi standartining aloqa xizmatlari tasnifi (S&P dow Jones indikatorlari asosida shakllantirilgan)¹

GICS (Global Industry Classification Standard – Jahon sanoat tasnifi standarti) tizimida aloqa xizmatlari sektori turli darajadagi sanoat guruhlari, sanoat tarmoqlari va ularning kichik yo'nalishlari asosida chuqur va tizimli tarzda tasniflangan bo'lib, aynan bu rasmda ushbu sektordagi xizmatlar diversifikatsiyasining (diversification – xilma-xillikni ta'minlash konseptual xaritasi aks ettirilgan. Telekommunikatsiya xizmatlari) sanoat guruhi doirasida ikki asosiy yo'nalish – Diversifikatsiyalangan telekommunikatsiya xizmatlari va Simsiz telekommunikatsiya xizmatlari mavjud bo'lib, ularning ichida esa, masalan, Integratsiyalashgan telekommunikatsiya xizmatlari va Muqobil operatorlar kabi sub-industriyalar, aloqa xizmatlarini taklif qilishda turli texnologik platformalarni yagona ekotizimga birlashtirish orqali foydalanuvchilarga kompleks yechimlar taqdim etishni nazarda tutadi. Bu ilg'or mamlakatlar telekommunikatsiya kompaniyalarining texnologik transformatsiya jarayonlarida faqat alohida xizmatlar bilan cheklanib qolmay, balki strategik sinergiyani (strategic synergy – strategik uyg'unlik) yaratish yo'li bilan bozorning har bir segmentida faol ishtirok etayotganini ko'rsatadi.

¹ <https://www.google.com/url?sa=i&url=httpsfoiz3Afoiz2Ffoiz2Fseekingalpha.comfoiz2Farticlefoiz2F4126685-why-mixing-media-with-telecom-grows-communication&psig=www.innovativepublication.uz>

Shuningdek, OAV va ko'ngilochar xizmatlar guruhi doirasidagi turli sanoat tarmoqlari – xususan, Ommaviy axborot vositalari, Interaktiv OAV va xizmatlar yo'nalishlarida chuqurlashtirilgan xizmat turlari, bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida media va telekommunikatsiyaning birlashib borayotganini yaqqol namoyon qiladi. Translyatsiya, Kabel va sun'iy yo'ldosh orqali uzatish, Interaktiv uy ko'ngilochar xizmatlari, Nashriyot faoliyati va Kinofilm va ko'ngilochar kontent kabi sub-industriyalar endi alohida xizmat emas, balki kontent va texnologiyani birgalikda boshqarishga asoslangan innovatsion xizmatlar kompleksidir. Bu holat shuni anglatadiki, ilg'or kompaniyalar foydalanuvchi tajribasini, media-kontentni uzatish va interaktivlikni yagona qiymat zanjiriga aylantirish orqali diversifikatsiyani strategik ustunlik sifatida qo'llamoqda.

GICS tasnifidagi eng muhim jihatlardan biri — kodlash orqali xizmat yo'nalishlarini muayyan asosda standartlashtirish va global bozorlar o'rtasida taqqoslash imkoniyatini yaratishdir. Aynan shu narsa diversifikatsiyani nafaqat mahsulotlar kengaytmasi sifatida, balki strategik boshqaruv vositasi sifatida talqin qilishga asos yaratadi. Natijada kompaniyalar o'z faoliyatini faqat texnik xizmat ko'rsatish bilan cheklamay, balki foydalanuvchi ehtiyojlarini oldindan prognozlab, interaktiv xizmatlar orqali barqaror raqamli mijoz bazasini shakllantirishga erishmoqda.

O'zbekiston aloqa korxonalari uchun asosiy tajriba shuki, ular ham faqat texnik jihatdan emas, balki konseptual yondashuvlar nuqtai nazaridan ham transformatsiyalangan bo'lishi lozim: xususan, OAV va ko'ngilochar xizmatlar elementlarini aloqa xizmatlari bilan birgalikda taklif qilish, foydalanuvchining vaqtini, e'tiborini va raqamli xarajat salohiyatini yagona platformada ushlab turishga qaratilgan “kontent + texnologiya” modelini ishlab chiqish dolzarbdir. Bundan tashqari, xizmatlarni segmentlarga ajratish orqali diversifikatsiya darajasini ko'rsatadigan GICS kabi klassifikatsion vositalarni milliy aloqa strategiyasiga joriy etish orqali O'zbekiston kompaniyalari raqobatbardosh xizmatlarni taklif etish, xalqaro investorlar bilan tillashish va transformatsiyani tizimli amalga oshirish imkoniga ega bo'ladi. Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, global telekommunikatsiya kompaniyalari xizmatlarni diversifikatsiyalash orqali bozorning barcha segmentlarida faol ishtirok etmoqda va o'z biznes-modellarini an'anaviy aloqa xizmatlaridan raqamli ekotizimlarga kengaytirmoqda. 5G, IoT, sun'iy intellekt, media kontent va kiberxavfsizlikni birlashtirish orqali ular nafaqat yangi daromad manbalarini yaratmoqda, balki mijozlar uchun yuqori qiymatga ega kompleks yechimlarni shakllantirmoqda.

O'zbekiston aloqa korxonalari uchun ushbu global tajribalar yuksak amaliy ahamiyat kasb etadi. Xususan, “kontent + texnologiya” modelini joriy etish, media va interaktiv xizmatlarni telekommunikatsiya bilan integratsiyalash, raqamli platformalar orqali yangi xizmatlar yaratish va GICSga o'xshash tasniflash tizimlarini milliy darajada ishlab chiqish mahalliy kompaniyalarga raqobatbardosh innovatsion xizmatlar taklif etish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. AT&T Inc. Annual Report 2018–2023. — Dallas: AT&T Publishing, 2023. — 145 p.
2. Verizon Communications. 5G Expansion and IoT Strategy Report. — New York: Verizon Media, 2022. — 112 p.
3. China Mobile. Big Cloud & AI Ecosystem Development Report. — Beijing: China Mobile Press, 2022. — 134 p.
4. Бобожонова З. Ш. СИНГУЛЯР ИҚТИСОДИЁТБАРҚАРОР СТРАТЕГИК ИҚТИСОДИЙ ТИЗИМИ СИФАТИДА //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 974-979.
5. ЮЛДАШЕВ, Қ., Ўзбекистонда давлат-хусусий, А. Ш., ТОЖИБОЕВА, Ш., ТОШПЎЛАТОВА, Г., ТАРАХТИЕВА, Г., & БОБОЖОНОВА, З. Biznes-Эксперт.
6. Бободжонова З. Экономическое регулирование способов разработки по закачке воды на разведанных месторождениях //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 11/S. – С. 37-41